

Gittin Sources 46

תוספות הרא"ש מסכת גיטין דף עב עמוד ב

אמר רב הונא גיטו כמתנתו. פירש"י ור"ח דאירי בשכיב מרע שנותן גט בסתם דאמדין דעתיה שמחמת דאגת מיתה נתנו כמו במתנה, ויש לדקדק מכאן דהא דאמרינן בשכ"מ אם עמד חוזר היינו פירושו אם עמד מסתמא חוזר והמתנה בטלה, מדדייק הכא ואי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא הרי עמד משמע מיד שעמד נתבטל הגט, ועוד דע"כ הכי פירושו דאי עד דאמר אני חוזר בי למה לי עמד הא אמרינן כל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו והכי הו"ל למימר שכ"מ שנתן מתנה אימתי שירצה יחזור, והיינו טעמא דחזרת שכ"מ היינו משום אומדן דעת' ואנן סהדי דאינו רוצה שתחול מתנתו לכשיעמוד. והקשה ר"ת על רש"י ור"ח אי רב הונא בסתם גט דשכ"מ איירי הו"ל לפרושי שכ"מ גיטו כמתנתו, ונראה לי דלא קשה דרב הונא אמתני' קאי דאירי בשכ"מ. ועוד הקשה דתנאי דמתני' דמהיום אם ימות וכו' ל"ל לאתנויי כיון דסתמא נמי אם עמד חוזר וי"ל דחילוקי הלשונות אתא לאשמעינן. ועוד הקשה בפ' איזהו נשך דאמרה ליה אי קיימת דידך אנא ואמרי' פטומי מילי ואמאי הא ממילא אם עמד חוזר, ולא קשה מידי דמסיק התם אליבא דהלכתא כרבה ורבא דלית להו דרב הונא וכן שמואל לית ליה מדאתקין בגיטא דשכ"מ אם ימות יהא גט. ועוד הקשה מאי פריך ממתני' לרב הונא שאני מתני' דאתני' אם ימות מחולי זה והרי מת מאותו חולי מה ענין זה לשכ"מ הנותן גט סתם, ומיהו לפי הטעם שפי' משום דאמדין דעתיה שרוצה שיתבטלו דבריו מיד כשיעמוד לא הורע כוחו במאי דאתני' מחולי זה. ופירוש ר"ת לא כתבתי כי אינו מחוור בעיני וגם לענין פסק ההלכה אין נפקותא בחילוק הפירושים דלית הלכתא כרב הונא.

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף לג עמוד א

ת"ר: בטלו - מבוטל, דברי רבי; רשב"ג אומר: אינו יכול לא לבטלו ולא להוסיף על תנאו, שא"כ, מה כח ב"ד יפה. ומי איכא מידי דמדאורייתא בטל גיטא, ומשום מה כח ב"ד יפה שרינן אשת איש לעלמא? אין, כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה. אמר ליה רבינא לרב אשי: תינח דקדיש בכספא, קדיש בביאה מאי איכא למימר? שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות.

רש"י מסכת גיטין דף לג עמוד א

מה כח ב"ד - של תקנת ר"ג יפה אם דבריהן בטלים ע"י זה.

דמדאורייתא בטל גיטא - שהרי לא בא לידה וזה ביטל את השליח מהיות שלוחו לגירושין.

אדעתא דרבנן מקדש - להיות קדושין חלין כדת משה וישראל שהנהיגו חכמי ישראל והרי הם אמרו שיפקיעו כל קדושין שבישראל על ידי גט כזה הילכך פקעי שעל מנת כן קידשה.

תינח דקדיש בכספא - איכא למימר אפקעינהו לקידושין בגט דדבריהן ואמרו ליהוי מעות למפרע מתנה וממילא פקעו שהרי כשקידש ע"מ כן קידש.

קדיש בביאה - דקיימא לן בקידושין (דף ד:) מכי יקח איש אשה ובעלה דאשה מתקדשת נמי בביאה.

מאי - אפקעתא איכא למימר בהא ביאה.

שויה רבנן - לההיא ביאה למפרע ע"י גט זה.

בעילת זנות - דאפקעו שם קידושין מינה ויש בהן כח לכך שהרי כשקידש על מנהג חוק דתם קידש כך אני מפרש בכל מקום מלבי ומרבותי קבלתי כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש דקדושי כסף דרבנן דלא כתיב בהדיא אלא גמרינן קיחה קיחה משדה עפרון והיינו דקפריך תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה דכתיב בהדיא (דברים כד) כי יקח איש אשה ובעלה מאי איכא למימר היאך יכלו לעקור דבר מן התורה ומשני שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות של כל מקדש בביאה כדאמר התם (קידושין דף יב:) רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה משום פריצותא ותשובות קשות יש בדבר חדא דגזירה שוה גופה תורה היא שהרי לא

למדו לנסקלין אלא בגזירה שוה ונותר שהוא בכרת מגזירה שוה למדנו ונערה המאורסה נהרגת בקדושי כסף ואי דרבנן מי מיקטלא ועוד דקמשני שויה רבנן לבעילתו בעילתו זנות היכי מצי לשויה בעילת זנות הא דאורייתא היא וכי אמרן רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה קידושין מיהא לא בטלי אלא הא והא דאורייתא והא דאית ברבנן כח לבטל מפני שבשעת קידושין תלה בדעתם לקדש כדת שהנהיגו חכמים בישראל.

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף צ עמוד ב

ת"ש: בטלו - מבוטל, דברי רבי, רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו יכול לא לבטלו ולא להוסיף על תנאו, א"כ מה כח ב"ד יפה; והא הכא דמדאורייתא בטל גט, ומשום מה כח בית דין קא שרינן אשת איש לעלמא! מאן דמקדש - אדעתא דרבנן מקדש, ואפקעינהו רבנן לקידושין. א"ל רבינא לרב אשי: התינח דקדיש בכספא, קדיש בביאה מאי איכא למימר? שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות

רש"י מסכת יבמות דף צ עמוד ב

ביטלו - בעל ששלח גט לאשתו וקדם ובא אצלה או ששלח לה שליח ואמר לה גט ששלחתי לך בטל הוא הרי זה בטל ותנן (גיטין דף לב) בראשונה היה עושה בית דין במקום אחר ומבטלו ולא היה מודיע לה התקין רבן גמליאל הזקן שלא יהיו עושין כן מפני תקון העולם דזימנין דמבטל ולא ידעה ואינסבא ובניה ממזרים ועלה תני בטלו לגט לפני בית דין במקום אחר אחר תקנת רבן גמליאל מבוטל.

והא הכא דמדאורייתא מצי מבטל ליה - עד דמטי לידה דכתיב (דברים כד) ונתן בידה ועד דמטי לידה לאו גיטא הוא.

מה כח ב"ד יפה - שהתקינו שלא לעשות כן.

אדעתא דרבנן - תולה בדעת חכמים דהא כדת משה וישראל קאמר.

ואפקעינהו רבנן - על ידי גט זה לקידושין מינה ושוניהו למעות דקידושין מתנה למפרע דהפקר ב"ד היה הפקר.

התינח קדיש בכספא - איכא למימר אפקעתא דשוניהו למעות מתנה.

קדיש בביאה - מאי אפקעתא איכא למימר האי ביאה מאי שויה.

א"ל - כיון דבדעתא דרבנן תלה ורבנן אמור דכי יהיב לה גט כי האי תבטל ביאה דתיהוי בעילת זנות ואית דאמרי תינח קדיש בכספא דקידושי כסף דרבנן קדיש בביאה דקידושין דמדאורייתא נינהו מאי איכא למימר וטעות גדול הוא בידם דקידושי כסף דאורייתא נינהו ומג"ש דקיחה קיחה משדה עפרון גמר לה במסכת קידושין (דף ב) וג"ש בסיני נאמרה וכל י"ג מדות ואי קידושי כסף מדרבנן מי קטלינן נפשא עלייהו דבעל ארוסה בסקילה ועוד מאי שינויא דשני שויה רבנן כו' הא קשיא ליה היכי מצו רבנן לאפקועי מידי דאורייתא ומשני ליה שויה רבנן הא נמי אפקעתא היא.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף ג עמוד א

ומי איכא מידי, דמדאורייתא לא להוי גט, ומשום צנועות ומשום פרוצות שרינן אשת איש לעלמא? אין, כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה. אמר ליה רבינא לרב אשי: תינח קדיש בכספא, קדיש בביאה מאי איכא למימר? שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות.

רש"י מסכת כתובות דף ג עמוד א

דמדאורייתא לא הוי גיטא - שמצינו טענת אונס מן התורה שנאמר (דברים כב) ולנערה לא תעשה דבר.

כל המקדש - כל המקדש אשה על דעת שהנהיגו חכמי ישראל בישראל הוא מקדשה שיהיו קיימין קידושין לפי דברי חכמים ויהיו בטילים לפי דברי חכמים על ידי גיטין שהכשירו חכמים.

ואפקעהו רבנן לקידושין - כשיבא גט כזה אחריהם.

תינח - למימר אפקעתא כדקדיש בכספא דנימא גט זה עוקר הקידושין ועושה מעות מתנה מעיקרן.

קדיש בביאה מאי - אפקעתא מעיקרא איכא בשלמא על ידי גט כשר אף על פי שהקידושין קיימים עד עכשיו גזירת הכתוב היא שהגט כורתו ומתיר איסורו מכאן ולהבא אבל זה שאינו גט מן התורה ואתה מכשירו מפני דעתו של זה שקידשה על דעת חכמים ושביטלו על פי חכמים צריך אתה לומר שמעיקרן לא יהו קידושין ואי קדיש בביאה ואתה עוקר קידושין למפרע מה תהא על ביאתו.

שויה רבנן לבעילתו - למפרע על ידי גט שהוא מדבריהם בעילת זנות ויש בהן כח לעשות כן שהרי הוא תלה בהן, שמעתי כל רבותי מפרשים דקדיש בכספא דקידושי דרבנן נינהו ואי אפשר לומר כן חדא דגזירה שוה היא קיחה קיחה משדה עפרון (קידושין דף ב) וכל הלמד מגזירה שוה כמו שכתוב מפורש הוא לכל דבר ועוד אי דרבנן נינהו היאך סוקלין על ידו ומביאין חולין לעזרה על שגגתן וסוף סוף כי קא משנין שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות על כרחך צריך אתה לפרש כמו שפירשתי שהקידושין נעקרין מעיקרן ולא מכאן ולהבא והמפרש לומר שויה רבנן לכל מקדשי בביאה בעילת זנות טעות גמור הוא ובא להתיר אשת איש המתקדשת בביאה בלא גט מן הטעם הזה ולא מצינו זאת בהתלמוד.

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קי עמוד א

והא היא עובדא דהוה בנרש, ואיקדישה כשהיא קטנה, וגדלה ואותביה אבי כורסייא, ואתא אחרינא וחטפה מיניה, ורב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוו התם, ולא הצריכוה גיטא מבתרא! אמר רב פפא: בנרש מינסב נסיבי והדר מותבי אבי כורסייא. רב אשי אמר: הוא עשה שלא כהוגן, לפיכך עשו בו שלא כהוגן, ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה. אמר ליה רבינא לרב אשי: תינח דקדיש בכספא, קדיש בביאה מאי? שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות.

רש"י מסכת יבמות דף קי עמוד א

אבי כורסייא - באפריון וקס"ד כשאר חופות שעדיין לא בעלה ואפ"ה לא הצריכוה גיטא מבתרא אלמא חלו קדושי קמאי.

מינסב נסבי - ונתקדשה בבעילה משגדלה.

וקא אפקעינהו לקידושין מיניה - דכל דמקדש תולה בדעת חכמים הוא דהא כדת משה וישראל קאמרין ורבנן אמרי דחוטף אשה מבעלה לא ניהו קידושין.

תינח דקדיש בכספא - איכא למימר דאפקעינהו לקידושין ושוו מעות מתנה דהפקר ב"ד היה הפקר.

קדיש בביאה - מאי הפקר ב"ד איכא למימר.

שויה לבעילתו בעילת זנות - והוא בדעתם תלה.

תוספות מסכת יבמות דף קי עמוד א

לפיכך עשו לו שלא כהוגן ואפקעינהו לקידושי מיניה - מספקא לר"י אי טעמא דאפקעינהו משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש או משום דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה מדלא הזכיר כאן כמו שהזכיר בכל מקום כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש.

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף מח עמוד ב

ואמר אמרימר: תליוה וקדיש - קדושו קדושין. מר בר רב אשי אמר: באשה ודאי קדושין לא הוו, הוא עשה שלא כהוגן, לפיכך עשו עמו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה. אמר ליה רבינא לרב אשי: תינח דקדיש בכספא, קדיש בביאה מאי איכא למימר? אמר ליה: שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות.

רשב"ם מסכת בבא בתרא דף מח עמוד ב

ואמר אמימר - כלומר קיימא לן הכי.

תליוה וקדיש - קבלה קדושין קדושיה קדושין דדמי לזביני שמוכרת עצמה לזה.

מר בר רב אשי אמר - במכר מודינא דהוּו זביני אבל גבי אשה תקון רבנן דלא ליהוּו קדושין דהוּו עשה שלא כהוגן שהכריחה לפיכך נעשה עמו שלא כהוגן שלא כדין דאע"ג דמן התורה ליהוּו קדושין רבנן עקרינהו והפקירו אותן ועשו מעות מתנה ובמקום אחר מפרש דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש כדת משה וישראל ורבנן אמור לא ליהוּו קדושין נמצא שלא קדשה זה שהרי בדעת חכמים תלה והם אינם חפצים בקידושין הללו.

תינח דקדיש בכספא - יכולין חכמים להפקיע הקדושין דהפקר ב"ד הפקר גבי ממון וכאילו קדשה בגזל ובחמס דמיא דלא הוּו קדושין אבל קדיש בביאה שעשה מעשה בגופה היאך יאמרו חכמים שלא תהא ביאה הרי בעל כרחנו ביאה היא.

ואית דמפרש - תינח דקדיש בכספא דקידושי כסף דרבנן הם אמרו והם אמרו וקידושין דדבריהן יכולין לעקור אבל קדיש בביאה דהוּו קידושי דאורייתא מאי איכא למימר וטעות הוא בידם דמגזירה שוה ילפינן לקידושי כסף במסכת קדושין (דף ב) וגם לכל דבר אתקוש הוויות להדדי ואמרינן בכריתות (דף ה) אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי נותר אחד מגופי תורה ולא למדה הכתוב אלא בגזירה שוה ועוד מאי האי דקמהדר ליה שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות הא כיון דמדאורייתא היא היאך יכולין לעשות ביאתו זנות אלא כיון דאדעתא דרבנן מקדש לא הוּו קידושין דאמרי רבנן לא ליהוּו קידושין ומתוך כך נמצאת מעצמה בעילת זנות.

תוספות מסכת בבא בתרא דף מח עמוד ב

תינח דקדיש בכספא - הכא לא קאמר כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכן בפרק בית שמאי (יבמות דף קי. ושם ד"ה לפיכך) גבי עובדא דנרש דקדשה כשהיא קטנה וגדלה ואתא איניש אחרינא וחספה מיניה כדאמר בריש כתובות (דף ג. ושם ד"ה תינח) ובהשולח (גיטין דף לג. ושם) משום דהכא ובפ' בית שמאי לא קדש אדעתא דרבנן כדקאמר הוא עשה שלא כהוגן וצריך לומר דסבר הכא דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כיון דאפקעינהו רבנן לקדושין מיניה ואף על גב דלא קדש אדעתא והכי פירושא בשלמא דקדיש בכספא מצו רבנן להפקיר הכסף ולתת במתנה לאשה אלא דקדיש בביאה אף על גב דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה היינו היכא דליכא עבירה כגון (יבמות פט.). ההוא גריווא דהדר לטיבלא אבל ביאה וכי יעשו חכמים ביאתו ביאת עבירה ומשני אין ודאי דשוויה ביאתו ביאת זנות ובההיא דכתובות (שם) ובהשולח (שם) לכאורה פליגי אהך דשמעתין דאיצטריך למימר טעמא דאדעתא דרבנן מקדש משמע דאי לאו דאדעתא דרבנן מקדש לא היה כח בידם להפקיע הקדושין ומיהו נראה דלא פליגי ואיצטריך טעמא דאדעתא דרבנן מקדש משום דהתם כיון דקדושין נעשו כהוגן לא היה כח לחכמים להפקיעם אי לאו משום דאדעתא דרבנן מקדש.

רבינו גרשום מסכת בבא בתרא דף מח עמוד ב

תליוה. שאנסו האשה שתתקדש לו:

התינח דקדיש בכספא. דהיינו קדושין דרבנן משום הכי מצי לאפקועי רבנן מדרבנן. אבל קדיש בביאה בעל כרחיה. דביאה היינו קדושי דאורייתא והיא בעולת בעל מאי איכא למימר:

אמר ליה. אפי' הכי לא הוויין קדושיה קדושין משום דשויה רבנן למאן דקדיש בביאה לבעילתו בעילת זנות דחוצפא קא עביד הואיל דתקינן קדושי כספא מצי לאפקועי קדושי ביאה:

שמה תבא היום או מחר לידי הפקעת קדושין, ולא מילתא היא, דאפילו למ"ד (מכות ט"ו ב') התראת ספק לא שמה התראה, כל כי האי גוונא שמחוסר מעשה גמור לא חשיבא התראת ספק, שא"כ נזיר ששתה יין

היאך לוקה הרי יכול לישאל על נזירותו, אלא ודאי כדאמרן, וכש"כ דקיימא לן דהתרת ספק שמה התראה דכתיבנא במס' מכות בס"ד.

רמב"ם הלכות אישות פרק א הלכה ב

וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם, ובאחד משלשה דברים האשה נקנית, בכסף או בשטר או בביאה, בביאה ובשטר מן התורה ובכסף מדברי סופרים, וליקוחין אלו הן הנקראין קידושין או אירוסין בכל מקום, ואשה שנקנית באחד משלשה דברים אלו היא הנקראת מקודשת או מאורסת. +/השגת הראב"ד/ בביאה ובשטר מן התורה ובכסף מדברי סופרים. א"א זה שבוש ופרוש משובש הטעהו.+

מגיד משנה הלכות אישות פרק א הלכה ב

[ב] ובאחד משלשה דברים וכו'. משנה (קידושין ב') האשה נקנית בכסף ובשטר ובביאה. ומ"ש רבינו שהכסף הוא מדברי סופרים הוא מן השרש השני שהניח הרב בספר המצות שאין הדברים הנדרשים בגזירה שוה או באחת מי"ג מדות נקראים דבר תורה אלא דברי סופרים אא"כ יאמרו בהם בביאור שהם מן התורה והוא ז"ל סובר כמו שפירשו קצת המפרשים דבשטר אמרו שהוא מן התורה ולא בכסף. וכבר השיב הוא ז"ל כן למי ששאל ממנו מה טעם אמר שהכסף מדברי סופרים והרמב"ן ז"ל האריך להשיב עליו על זה בספר ההשגות שחיבר על ספר המצות והרבה בזה דברים. ודע שאף לדברי רבינו אף על פי שהכסף מדברי סופרים הרי הוא גומר בה לכל דבר כמו השטר והביאה ובביאור כתב כאן שכיון שנקנית האשה באחד משלשה דברים אלו נעשית מקודשת והבא עליה חוץ מבעלה חייב מיתת בית דין וכן כתב פ"ה מהלכות תרומות ומעשרות שארוסה בת ישראל דבר תורה אוכלת בתרומה ולא חילק בין נתארסה בכסף לנתארסה בשטר וכן מתבאר בדבריו בהרבה מקומות שאין קידושי אחר תופסין בה אחר הכסף ואפילו קדשה בשטר. והטעם לכל זה שאע"פ שהוא סובר שהכסף מדברי סופרים אינו מתקנת חכמים אלא מכלל תורה שבעל פה והוא דבר נאמר למשה ולא נכתב בפירוש בתורה אלא שנאמר בגזירה שוה ולזה נקרא דברי סופרים לדעתו ז"ל. וכבר כתב הוא שאף הדברים שנאמר בהם הלכה למשה מסיני נקראים דברי סופרים +בפ"ב מה' טומאת מת כתב רבינו בהדיא שהל"מ לא מיקרי ד"ס וצ"ע+ ומ"מ דין ממש כדן תורה לגמרי וזה נראה לי מבואר מדבריו:

כסף משנה הלכות אישות פרק א הלכה ב

[ב] ובאחד משלשה דברים וכו' בביאה ובשטר מהתורה ובכסף מדברי סופרים. זה דבר קשה היאך כתב שהכסף מדברי סופרים שהרי למדו קידושי כסף קיחה קיחה משדה עפרון וכל דבר הנלמד באחת מי"ג מדות הוי דבר תורה. ומצאתי כתוב שהרמ"ך בהגהותיו העיד שרבינו עצמו הגיה בספרו ושלשתן דבר תורה וגם אני מצאתי כן בתשובות ה"ר אברהם בנו מכל מקום לי נראה שאין עדותו נכון ממ"ש רבינו עצמו בפ"ג וממה שכתב בספר המצות שלו וכמו שכתב ה"ה, ומה שכתב רבינו הוא מדברי סופרים הוא מן השורש השני שהניח הרב בספר המצות וכו'. ודע שאני מצאתי סעד לדברי רבינו מדתנן בפרק הנחנקין (סנהדרין דף פח) חומר בדברי סופרים מד"ת האומר אין תפילין כדי לעבור על דברי תורה פטור חמש טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב (ובגמרא) אמר ר' אלעזר אמר רבי אושעיא אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע הרי דלארבע טוטפות קרי דברי סופרים אף על פי שהם דאורייתא שהרי זקן ממרא אם הורה לעשות חמש טוטפות ממיתין אותו והא פשיטא דאין ממיתין אלא אם כן הורה לעשות הפך הדבר שהוא מדאורייתא ואם כן ע"כ דדברי סופרים קרא לדבר שהוא דאורייתא אלא שאינו מפורש בתורה וקרינן ליה דברי סופרים כלומר דבר שאילולא שקבלו סופרים פירושו לא היינו מבינים אותו כך. ויש עוד ראייה לדבר מדתנן בפ"ו דמקואות (דף ק"ל) עירוב מקואות כשפופרת הנאד ספק כשפופרת הנאד ספק שאינה כשפופרת הנאד פסולה מפני שהיא מן התורה וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ, ושנו בתוספתא כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ ספק יש בהן כשיעור ספק אין בהם כשיעור ספיקן טמא שכל דבר שעיקרו מן התורה ושיעורו מדברי סופרים ספיקו טמא ויקשה על זה מה שאמרו בריש עירובין שיעורין הלכה למשה מסיני הלכך ע"כ לומר שדברי סופרים מיקרי כל דבר שאינו מפורש בתורה אף על פי שאותו פירוש מקובל מסיני והוא דבר תורה וממיתין ועונשין עליו מיקרי דברי סופרים מהטעם שכתבתי +עיי' מ"ש רבינו בעצמו בפירושו פי"ז דכלים משנה ב' ע"ש היטב+. ועוד קצת ראייה מדתניא בפרק השולח (גיטין מב) בכולן עבד יוצא בהן לחירות

וצריך גט שחרור מרבו דברי רבי ישמעאל רבי מאיר אומר אינו צריך ר"א אומר צריך ר"ט אינו צריך ר"ע אומר צריך המכריעין לפני חכמים אומרים נראין דברי רבי טרפון בשן ועין הואיל ותורה זכתה לו ודברי ר"ע בשאר איברים הואיל וקנס חכמים הוא קנס הא קראי קא דרשינן אלא אימא הואיל ומדרש חכמים הוא. ופירש רש"י בכולן כ"ד איברים האמורים במסכת נגעים עבד יוצא בהן לחירות דמומין שבגלוי הם ואינם חוזרים כשן ועין ואיתרבו בכלל ופרט בפרק קמא דקידושין עכ"ל. ובהכי ניחא מאי דקשיא ליה לרש"י בריש כתובות (דף ג') על המפרשים הא דקאמר גמרא כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ומקשה עליה תינח קדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר דהיינו לומר קדיש בכספא דקידושי דרבנן נינהו והקשה עליהם דאי אפשר לומר כן חדא דדבר הלמד בגזירה שוה כמו שכתוב מפורש הוא ועוד דאי דרבנן נינהו היאך סוקלין על ידו ומביאין חולין לעזרה על שגגתו ולדרך רבינו ל"ק ולא מידי דהא דבר הנלמד בג"ש דבר תורה ממש הוא וסוקלין על ידו ומביאין קרבן על שגגתו ככל דברים המפורשים בתורה ולא קרי להו דרבנן אלא לומר שאלמלא שהם קבלוהו כן מסיני לא היינו מפרשים אותו כך ומאחר שהוא כן שייך לומר כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכו'.

כתב הר"א בנו של רבינו שהקשו לו על מה שכתב רבינו מצות עשה של תורה לקדש את האשה ממ"ש בפרק אלו מגלחין (מ"ק דף יח) לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לארס דלא עביד מצוה שאסור אלא אפילו לישא דקא עביד מצוה נמי אסור. ותיריך שבמנין המצות בתחלת ההלכה אמר שהמצוה לישא אשה בכתובה וקידושין ולא אמר לקדש אשה וזה שאמר וליקוחין אלו מצות עשה לפי שהיא תחלת מצות הנישואין אבל אירוסין בלא נישואין ודאי לא השלים המצוה עדיין.

רמב"ם הלכות אישות פרק ג הלכה כ

המקדש בביאה הרי אלו קידושי תורה, וכן בשטר מתקדשת בו מן התורה, כשם שגומר ומגרש שנאמר +דברים כ"ד+ וכתב לה ספר כריתות כך גומר ומכניס, אבל הכסף מדברי סופרים (וכן דין הכסף דין תורה ופירושו מדברי סופרים) מ שנאמר כי יקח איש אשה ואמרו חכמים לקוחים אלו יהיו בכסף שנאמר +בראשית כ"ג+ נתתי כסף השדה קח ממני. +השגת הראב"ד/ ואמרו חכמים לקוחין יהיו בכסף. א"א אין פרצה גדולה מזו ופי' משובש ששמע בתינח דקדש בכספא (כתובות ג' וש"נ) הוא הטעהו בזה ועם כל זה לא היה לו לטעות ולא היה לו לכתוב. +

כסף משנה הלכות אישות פרק ג הלכה כ

כ] המקדש בביאה הכי אלו קידושי תורה וכן מתקדשת בשטר מן התורה. איכא למידק אמאי לא ערבינהו המקדש בביאה או בשטר הרי אלו קידושי תורה. וי"ל משום דביאה מפורשת בתורה ובעלה אבל שטר אינו מפורש בתורה אלא שהוא נלמד מדאיתקש הויה ליציאה. ואם תאמר אם כן מה נשתנה כסף משטר שלזה קרא דבר תורה ולזה קרא דברי סופרים. ויש לומר שבתשובה לרבינו הביאה הרמב"ן בספר השגותיו כתב שהיה ראוי לומר גם בקידושי שטר שהם מד"ס לולא שהגמרא אמרה בפירוש שקידושי שטר דאורייתא:

כתוב בספרים שבידינו אבל הכסף מדברי סופרים וכן דין הכסף דין תורה ופירושו מד"ס שנאמר כי יקח איש אשה ואמרו חכמים קידושין אלו יהיו בכסף שנאמר נתתי כסף השדה קח ממני ואין נוסחא זו מכוונת, ומצאתי הגהה שמחק תיבת דין וכך כתוב בה וכן הכסף דין תורה ופירושו מדברי סופרים שנאמר וכו' וגם נוסחא זו אינה נכונה דמאי וכן הרי הכסף מוחלק מביאה ושטר שאלו דבר תורה וזה דברי סופרים. ונוסחא אחרת מצאתי שכתוב בה אבל הכסף מדבריהם שנאמר כי יקח איש אשה ואמרו חכמים וכו':

כתב הראב"ד אמרו חכמים לקוחים אלו יהיו בכסף א"א אין פרצה גדולה מזו וכו'. ובמה שנתבאר בתחלת הלכות אלו אין מקום להשגה זו:

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ריג

המצוה הרי"ג היא שצונו לבעול בקדושין ולתת דבר ביד האשה או בשטר או בביאה. וזו היא מצות קדושין. והרמז עליו אמרו (תצא כד) כי יקח איש אשה ובעלה וגו', הורה שהוא יקנה בבעילה (קדושין ד ב). ואמר (שם) ויצאה והיתה וכו' שהיציאה בשטר כן ההויה בשטר (שם ה א). וכן למדנו (שם ג ב) שהיא

נקנית בכסף מאמרו באמה עבריה (ר"פ משפטי) אין כסף, אמרו אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב. אבל קדושין דאורייתא אמנם הם מבוארים בביאה כמו שהתבאר במקומות מכתובות (ג א) וקדושין ונדה (מתני' מד ב). וכבר התבאר משפטי מצוה זו בשלמות במסכת המחוברת לזה רוצה לומר מסכת קדושין. ובבאור אמרו (קדושין ט א) קדושי ביאה שהם דאורייתא. הנה כבר התבאר שמצות קדושין דאורייתא:

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש ב

והנה ראינו לו לרב שכתב בספר נשים בתחלת הלכות אישות האשה נקנית בכסף או בשטר או בביאה בביאה ובשטר מן התורה ובכסף מדברי סופרים. ומן הענין הזה שכתב בכאן יצא לו שאע"פ שמצא בגמרא (קדושין ב א, ד ב) בכסף מנא לן ומייתו לה כי יקח אין קיחה אלא בכסף וכן הוא אומר נתתי כסף השדה קח ממני גזר הרב שהוא מן הדברים הנדרשים בהקש שהם אצלו מדברי סופרים. וכבר מצאתי לו תשובת שאלה (מהדורתנו סי' עא) ששאלו ממנו ז"ל מפני מה אמרת קידושי ביאה ושטר דאורייתא וקידושי כסף דרבנן והא כלהו ילפינן להו מן התורה בכסף מנא לן גמר קיחה קיחה וכו'. ובלשון הזה השיב, יש לי חבור בענין מנין המצות ויש בו בתחלתו י"ד פרקים בכללות גדולות בענין עיקרי המצות צריך אדם לידע אותם ואחר כך יתברר לו טעות כל מי שמנה המצות חוץ ממני מבעל הלכות גדולות ועד עכשיו. ובאותם פרקים בארתי שאין כל דבר שלמדין אותו בהיקש או בק"ו או בג"ש או במדה מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן דין תורה עד שיאמרו חכמים בפירוש שהוא מן התורה והבאתי על זה ראיות ושם בארתי שאפילו דבר שהוא הלכה למשה מסיני מדברי סופרים קרינן ליה ואין שם דבר שהוא מן התורה אלא דבר שהוא מפורש בתורה כגון שעטנז וכלאים ושבת ועריות או דבר שאמרו חכמים בפירוש שהוא מן התורה והן כמו שלשה וארבעה דברים בלבד ובאותו הספר בארתי הכל. וכאן יש לשאול בודאי ולומר לי הבעילה ודאי מן התורה שהרי לא למדוהו (שם ט ב) במדה משלש עשרה מדות אלא ובעלה מלמד שנקנית בביאה אלא הכסף והשטר בהקש למדו אותם למה אמרת שהשטר מן התורה והכסף מדבריהם. והתשובה על זה שודאי כך הייתי אומר שהכסף והשטר מדבריהם הואיל ומן הדין באו לולי הא דאמרינן בהדיא (שם) בענין נערה המאורסה בסקילה היכי משכחת לה, פי' מדקאמר קרא נערה המאורסה בתולה שמע מינה ודאי שיש מאורסה מן התורה בלא ביאה וכמה שקלו וטרו וסוף המימרא אמר רב נחמן בר יצחק משכחת לה כגון שקדשה בשטר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס. שמע מינה שלדברי הכל השטר גומר ומכניס ועל זה סמכתי ופסקתי שהשטר מן התורה. אלו דברי הרב. ויוצא מדבריו שמתקדשת בכסף אינה בסקילה שאין גומר בה אלא שטר וראוי לומר לדעתו שקדושי שטר תופסין בה. ובתחלה יש לפרש השטה הזו והיא פשוטה וברורה. דקא אמרינן בביאה מנא לן אמר ר' אבהו א"ר יוחנן בעולת בעל מלמד שנעשת לבעל ע"י בעילה א"ל ר' זירא לרבי אבהו כעורה זו ששנה רבי ובעלה מלמד שנקנית בביאה אי מהתם הוה אמינא עד דקדיש והדר בעיל קמ"ל. כלומר כיון דכתיב כי יקח איש אשה ובעלה ואין קיחה אלא בכסף אילו לא נאמר פסוק אחר ללמוד ממנו קדושי ביאה הייתי אומר דהכי קאמר רחמנא כי יקח איש אשה בכסף ובעלה ובפחות משתיהו אינה נקנית לפיכך הוצרך לנו בעולת בעל ללמד על הביאה בפני עצמה שהיא קונה וללמדנו אף קידושי כסף מעתה דכי יקח איש אשה או בעלה קאמר רחמנא. והקשה ר' אבא בר ממל על הסברא הזו שאי אפשר לנו בשום פנים לומר דיקח ובעלה תרווייהו קאמר רחמנא ובפחות מיכן לא תהא נקנית דאם כן נערה המאורסה בתולה דקאמר רחמנא בסקילה היכי משכחת לה. וקא סלקא דעתיה השתא דאי בעי בקידושי כסף ביאה אף בקידושי שטר נמי בעינן ביאה דמאי שנא תרווייהו קידושין נינהו ולא גמרי בלא ביאה כענין בבני נח דבעינן בעולת בעל [סנה' נז ב] אלא מדחייב רחמנא נערה המאורסה בתולה על כרחינו כי יקח איש אשה ובעלה דאמר רחמנא לאו דעבד תרווייהו אלא דעבד חד מינייהו ולמדנו מכאן קידושי כסף וקידושי ביאה. ופריק רב נחמן בר יצחק דעדיין אנו צריכין לדרוש קידושי ביאה מבעולת בעל דאי מקרא דובעלה הוה אמינא עד דקדיש והדר בעיל כדאמר ר' יוחנן ודקא קשיא לך אם כן נערה המאורסה דבסקילה היכי משכחת לה כגון שקדשה בשטר שאם תאמר והלא כסף קונה ושטר קונה למה נצריך אותה אחר הכסף לבעילה ולא אחר השטר מפני שהשטר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס אבל כסף נאמר שצריך אחריו בעילה לפי שאין הכסף והבעילה מוציאים כלל לפיכך הוצרך הכתוב ללמד בעולת בעל לומר שהביאה קונה בפני עצמה והכסף למד מאליו דכי יקח איש אשה או בעלה קאמר רחמנא. וזו שיטה ברורה היא שלא הוקשה להם מנערה המאורסה דבסקילה אלא למה שדחה ר' יוחנן הוה אמינא עד דקדיש והדר בעיל לומר היאך היה זה עולה על דעתך כלל ולמה הוצרך לך מקרא אחר

ללמד שאינו כן אבל לרבי דגמר ובעלה לא קשיא כלל ולא לר' יוחנן אחר שלמדנו בעולת בעל. ומ"מ מי שלבו נוקפו בקידושי כסף יכול הוא לומר דמתחלה היו חוששים דלמא הכי קאמר רחמנא כי יקח ובעלה דקדיש והדר בעיל באי זה דבר שתהא בו קיחה או בכסף או בשטר או אפילו בדבר אחר ואחר כך אמרו שהשטר גומר הוא ומכניס כשם שגומר ומוציא אבל קיחה אחרת אינה גומרת אלא קיחה אחרת עושה תחלה ליקוחין וביאה גומרת בהן ולא שנתפרשה קיחה זו מה היא ועכשו למדנו מבעולת בעל שאף ביאה לבדה קונה וכי יקח או בעלה קאמר רחמנא אלא שהקיחה הוא השטר כשם שהוא מוציא כך הוא מכניס אבל קידושי כסף אין להם אלא הסמך הזה (ו) דאין קיחה אלא בכסף שאינו דבר תורה. וכל אלו שיבושין. ועוד שהרי בסוגיא שאחר זו (י ב) בשמועה שלרבי יוחנן בן בג בג ור' יהודה בן בתירא מפורש דקדושי כסף מאכילין ארוסה בת ישראל בתרומה ואם אינו קונה למה מאכיל. ובפרק ההוא (ה ב) אמרו בביאור על קניין האשה בחופה שלא שנו אותה במשנה דקאמרת שלש תנן ארבע לא תנן דכתיבא בהדיא קתני דלא כתיבא בהדיא לא קתני. שמע מינה שהכסף והשטר והביאה כולן אצל תנא דמתניתין כתובין בהדיא הם. שהמדרשים אצלם בגזירה שוה והיקש גופי תורה הם. וכן זו שאמרנו שאין קדושי שטר וביאה תופסין לשני במקום קדושי כסף דראשון דבר ברור הוא ואין בו בית מיחוש. ומ"מ אף על פי שנתברר דבר זה עדיין אנו בצער גדול עם כללו של הרב שעדיין יש לו פתחון פה לומר בשאר הדברים הלמדין בהקש שאינו תורה מן הסתם ותהיה זו מן המפורשות בדבריהם שהן תורה אף על פי שלמדוה בגזירה שוה כמו שקדושי השטר אצלו דאורייתא אף על פי שלמדום בהיקש ויצאה והיתה מה יציאה בשטר אף הויה בשטר. אבל אין זה עיקר. אבל עיקר שרשי התלמוד שכל הנדרשין בתלמוד באחת משלש עשרה מדות כולן דברי תורה והם פירוש תורה שנאמרה למשה בסיני בין שנאמר שקבלו אותם בפרט, כגון שלמדנו מפי הגבורה דקדושין הן בכסף ושהם נרמזים בתורה מקיחה קיחה, ובשטר ושהם נרמזים מויצאה והיתה, וכן בבשר בחלב נאמר לו בסיני שאסור באכילה ובהנאה בין גדי בחלב אמו בין שאר בהמה בחלב אחר ונאמר לו שהן באין בכתוב מרבו"י המקראות, ובין שנאמרו לו הדברים סתם ונצטוו לדרוש התורה בכללה במדרשי שלש עשרה מדות והסכימו החכמים במדרש כל מצוה ומצוה ואף על פי שבאו במקומות אסמכתות כבר אמרנו שהם מקשים ומתרצים הם בפירוש. ואם יש מהם סתומות במקראות במקומות מועטים אינם נעלמים מלומדי הגמרא. וכבר אמרו לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי פגול אחד מגופי תורה ולא למדו הכתוב אלא מג"ש. וכן אמרו עוד בנותר לעולם אל תהי ג"ש קלה בעיניך שהרי נותר אחד בגופי תורה הוא ולא למדו הכתוב אלא מג"ש וכן אמרו בבתו מאנוסתו וכן אמרו עוד שהרי הנסקלין הן גופי תורה ולא למדום הכתוב אלא מג"ש כולן כמו שאמורים בגמר כרתות (ה א). הרי הגזרה שוה כתורה שוה ולא לעניין פירוש מה שכתוב בתורה בלבד אלא אף להביא דבר מחודש שאינו כתוב בתורה כגון בתו מאנוסתו ושאר העריות הנלמדות בה כגון אם חמותו ואם חמיו בת [בת] בנו ובת [בן] בנו ומאמרם לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך יורה שמזהירין על כל גזירה שוה שנדרשת להם ולא שאלו בלבד הם עיקר. וכבר הלקו בן סורר ומורה מדין ג"ש בת גזרה שוה. אמרו (סנה' עא ב) מלקות בבן סורר ומורה מניין כדר' אבהו דאמר ר' אבהו למדו ויסרו מויסרו [ויסרו] מבן ובן מבן. וגם הרב מודה שחייבי מלקיות כולן דבר תורה הן. ובלשון הזה אמרו עוד במדרש דבראשית רבה (פ"ס) אמר רבי [אחא] יפה שיחת עבדי בתי אבות מתורתם שלבנים שהרי פרשתו שלאליעזר שנים שלשה דפין היא אמורה והשרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא וזה לכם הטמא זה וזה. וכן בשאר שלש עשרה מדות כולן. כמו שאמרנו (שבת מט ב, ורש"י) באבות מלאכות שלשבת ארבעים חסר אחת שכולן נלמדו בהיקש ממשכן ואמרינן התם (חגיגה י ב, ורש"י) מלאכת מחשבת אסרה תורה. ומצינו להם מדרש כזה שהלעיג בו הרב על בעל ההלכות מן האתין, אמרו בגמר סוכה (ו א) חציצין דאורייתא נינהו כי אתאי הלכתא לשערו הא נמי דאורייתא היא דכתיב ורחץ את בשרו את הטפל לבשרו ומאי נינהו שערו ומתרץ כי אתאי הלכתא לרובו ולמיעוטו למקפיד ולשאינו מקפיד. כלומר שפירשה ההלכה למשה מסיני ענין החציצה שנתרבה בכתוב מה היא, והנה אומרים על זה שהוא דאורייתא. ובגמר סנהדרין (נא ב) שנו א"ל ר' עקיבא ישמעאל אחי בת ובת אני דורש א"ל וכי מפני שאתה דורש בת ובת נוציא זו לשריפה. ולפי שהיה הלשון הזה כמסתפק ברבוי הזה להוציא ממנו האשה לשריפה שאלו בגמרא האי בת ובת רבי ישמעאל מאי דריש ביה מיבעי ליה לכדתאני אבהו דרבי אבין וכו'. לומר שאם לא היה לו מדרש אחר בדבר היה אף ר' ישמעאל שורף אותה מדין ריבוי זה אף על פי שלא היתה שריפה שלה מקובלת בידו. וכן אמרו (שם סז ב) בן עזאי אומר מכשפה לא תחיה ונאמר כל שוכב עם בהמה מות יומת סמכו עניין לו לומר לך מה שוכב עם בהמה בסקילה אף מכשפה בסקילה א"ל ר' יהודה וכי מפני שסמכו עניין לו נוציא זו לסקילה. ופירושו

בגמר מי שמתו (כא ב) ר' יהודה לא דריש סמוכין, כלומר שאין לו קבלה במדרש המדה הזאת בתורה, שאילו היה דורש אותם היה מודה בסקילת המכשף מפי המדרש, ושהוא דורש אותם במשנה תורה ולפיכך הוא אוסר אנוסת אביו ומפותת אביו ומביא אותה בכלל חייבי לאוין והוא ר' יהודה מוציאה למכשפה בסקילה ממדרש אחר מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא, אמר אלא אוב וידעוני בכלל מכשפים היו ויצאו לומר לך מה אלו בסקילה אף שאר מכשפין בסקילה. ושם בגמר מי שמתו (כא א) היו דנין שמברך אדם על המזון לפניו מדין ק"ו והיה להם זה מן התורה והקשו עליה ממאמרם בבעל קרי ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו תיובתא. רצונם לומר שלפניו הוא מדרבנן ואינו מן התורה אלא לאחריו והעלו הדבר בתיובתא למי שדרשה בק"ו שאילו היה הקל וחומר הזה עיקר מן התורה [היה מברך מן התורה]. אלא כל הנלמד לחכמים בי"ג מדות תורה הוא.